

Täysistunto

Keskiviikko 23.2.2022 klo 13.59—21.12

13. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, lukiolain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 127/2021 vp
Lakialoite LA 27/2020 vp, 6/2021 vp
Toimenpidealoite TPA 9, 10/2019 vp, 110, 117/2020 vp
Valiokunnan mietintö SiVM 1/2022 vp

Toinen käsittely, ainoa käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Toiseen käsittelyyn ja ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 13. asia. Nyt voidaan toisessa käsittelyssä hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toimenpidealoitteista. — Keskustelu, edustaja Mäkisalo-Ropponen.

Keskustelu

19.16 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Kiitos sivistysvaliokunnalle erinomaisesta mietinnöstä. Halusin tässä toisessa käsittelyssä vielä käyttää puheenvuoron, kun en aiempaan keskusteluun ole päässyt, koska mielestäni tämä on todella, todella tärkeä asia.

Tämän hallituksen esityksen tarkoituksena on antaa kouluille nykyistä tehokkaampia keinoja puuttua kiusaamiseen ja väkivaltaan kouluissa ja oppilaitoksissa. Tavoitteena on varmistaa oppilaan ja opiskelijan oikeusturva sekä vahvistaa myös turvallisen oppimisympäristön toteutumista.

Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa on toistuvasti käynyt ilmi, ettei oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön aina toteudu eivätkä koulujen keinot havaita ja puuttua kiusaamiseen ole aina riittäviä keinoja. Tämä on huolestuttavaa, ja kiitänkin sivistysvaliokuntaa perusteellisesta asiaan paneutumisesta.

Kiusaaminen on vakava ja monisyinen asia, ja mielestäni valiokunta on mietinnössään hyvin todennut yhden perustavanlaatuisen seikan eli sen, että oikea-aikainen lapsen ja nuoren tuen tarpeen tunnistaminen ja oikea-aikainen tuki ja apu voivat osaltaan ehkäistä väkivaltaista käyttäytymistä ja kiusaamista. Tässä tullaan siihen, että ennaltaehkäiseviä ja varhaisen puuttumisen keinoja on oltava riittävästi siten, että kuhunkin ongelmaan voidaan vastata oikeilla toimenpiteillä. Toimenpiteiden valinnassa on tärkeää hyödyntää tutkittua tietoa ja hyväksi havaittuja hyviä käytäntöjä. Toimenpiteiden onnistuminen edellyttää myös henkilökunnan ja opettajien koulutusta ja riittävää resurssia näihin toimenpiteisiin.

Puhemies! Koulu on keskeisessä asemassa lasten ja nuorten ongelmien havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa. Kouluilla on vastuuta myös lasten ja nuorten terveestä kasvusta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

sekä vuorovaikutustaitojen ja yhdessä tekemisen harjaantumisesta. Toisen ihmisen kohtamista, kuuntelemista ja vaikeiden asioiden yhdessä selvittelyä tulee opetella jo varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Näitä taitoja voidaan yhdessä oppia ja yhdessä opetella. Kouluyhteisössä on tärkeää varmistaa, että jokainen tulee kuulluksi ja nähdyksi ja kokee olevansa tärkeä osa ryhmää ja yhteisöä.

Lopuksi nostan esille sivistysvaliokunnan mietinnöstä tärkeän ja osittain vaietun asian. Kouluissa ja oppilaitoksissa esiintyy myös aikuisten, esimerkiksi opettajien, epäasiallista käytöstä oppilaita ja opiskelijoita kohtaan. Opetushallituksen ja THL:n tilastojen mukaan henkilöstön oppilaaseen kohdistamaa epäasiallista käytöstä, esimerkiksi häirintää, kiusaamista tai väkivaltaa, esiintyy 14 prosentissa kaikista kyselyyn vastanneista peruskouluista. Minusta tämä on huolestuttava asia. Tällainen käytös vaarantaa oppilaan tai opiskelijan luottamusta koulun henkilöstöön ja nostaa kynnystä ottaa puheeksi esimerkiksi kiusaamistapaukset. Kenenkään taholta tulevaa kiusaamista ei koskaan saa katsoa sormien läpi.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Risikko.

19.20 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Koska en päässyt ensimmäisessä käsitteilyssä esittelemään mietintöä valiokunnan puheenjohtajana, teen sen nyt.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on muuttaa perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta sekä tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevien lakien eräitä säännöksiä siten, että ne antavat nykyistä tehokkaammat keinot puuttua kiusaamiseen ja väkivaltaan kouluissa ja oppilaitoksissa. Tavoitteena on varmistaa oppilaan ja opiskelijan oikeusturva sekä vahvistaa näiltä osin turvallisen oppimisympäristön toteutumista.

Esityksessä ehdotetaan muun muassa täsmennettäväksi opetuksen epäämistä koskevaa sääntelyä ja pidennettäväksi perusopetuslain mukaista epäämistä koskevaa enimmäisaikaa jäljellä olevan työpäivän lisäksi myös seuraavaksi työpäiväksi. Lakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännös lapsen edusta opetusta ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä. Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa annettua lakia ja lukiolakia ehdotetaan muutettaviksi siten, että niissä säädetään opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Me käsittelemme tässä mietinnössä perustuslakivaliokunnan lausuntoa ja lausunnon perusteella teemme muutaman muutoksen.

Ja sitten me käymme läpi tässä mietinnössä sitä, että kiusaaminen on monisyinen ongelma. Millään yhdellä poppaskonstillalla tätä ei kitketä, niin kun olette nähneet vuosien varrella. Vaikea on ollut kitkeä, mutta hyvä, että ainakin yritetään ja lainsäädäntö on sen tukena. Me toteamme täällä mietinnössä, että koulut ja oppilaitokset ovat merkittävässä asemassa kiusaamisen ehkäisemisessä, sillä yleensä siellä se lapsi nähdään ja voi olla, että lapsella on yksi ainoa luotettava aikuinen ja se on juuri koulussa.

Me kiinnitämme huomiota siihen, mihin edustaja Mäkisalo-Ropponenkin kiinnitti huomiota: me kirjoitamme täällä mietinnössämme aikuisten epäasiallisesta käytöksestä.

Ja sitten meillä on täällä nämä kurinpitosäännöksiin ehdotetut muutokset, joista nyt muutama sananen.

Esityksessä esitetään tarkennettavaksi kurinpitokeinoja, joita voidaan käyttää, jos oppilas häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Kyse on reaktiivisista ja ainakin osittain jälkikäteisistä menettelyistä. Rangaistuksen uhalta on myös ennaltaehkäisevä vaikutus, minkä asiantuntijoiden ohella valiokunnassa kuultavina olleet oppilaat toivat esille. Kouluun tulemisen kieltämisen mahdollisuutta lapset ovat pitäneet hyvänä muun muassa sen vuoksi, että väärin toiminut oppilas voisi miettiä omia tekojaan ja syytä sille. Oppilaiden turvallisuudentunnetta lisää se, että oppilaat voivat varmistua siitä, että koulussa ketään ei satuteta ja tilanne saadaan rauhoitettua. Meillähän tosiaan oli lapsia kuultavana tai etäkuultavana, ja tässä kehitettiin myöskin tätä lasten ja nuorten kuulemismenettelyä.

Valiokunta pitää tarpeellisena lisäyksenä oppilaan tai opiskelijan iän ja kehitystason huomioimista kurinpitotoimista päätettäessä. Tämä on yksi tärkeä tekijä lapsen edun huomioimiseksi kurinpitotoimista päätettäessä. Valiokunta huomauttaa, että kurinpitotoimilla voi olla lapsen ja nuoren kannalta myös haitallisia vaikutuksia. Tämä on tullut esille myös kuultavina olleiden lasten valiokunnalle antamassa lausunnossa, jossa on tuotu esille muun muassa se, että koulusta poissaolon aikana oppimisen tuki voi olla puutteellista.

Valiokunta pitää tärkeänä huolehtia siitä, että lasta tai nuorta, joka on määrätty olemaan pois koulu- tai opiskeluyhteisöstään, ei saa jättää ilman riittävää tukea ja huolenpitoa. Kurinpito yksin ei ole oikea tapa puuttua moitittavaan käyttäytymiseen, vaan lisäksi on kiinnitettävä huomiota toimiin, joilla ehkäistään kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa kouluissa ja oppilaitoksissa. Kieltämisen ja rangaistusten lisäksi on tärkeää ohjata lapsia ja nuoria myönteisiin toimintatapoihin, jotka edistävät lapsen ymmärrystä erilaisuuden kohtaamisesta ja kunnioittamisesta.

Asiantuntijalausunnoissa on pidetty puutteena sitä, että kasvatuskeskustelun lakisääteinen mahdollisuus ei kohdistu lukioihin ja ammatilliseen koulutukseen. Saadun selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että perusopetuslain mukaisen kasvatuskeskustelun laajentaminen toiselle asteelle ei ole tarkoituksenmukaista huomioiden toisen asteen opiskelijoiden ikä. Opiskelijan epäasialliseen käytökseen on mahdollisuus puuttua opiskelijan kanssa keskustelemalla ilman, että siitä laissa säädetään.

Valiokunta katsoo, että ennaltaehkäisyä ja puuttumista lasten ja nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen on mahdollista tehostaa selkeällä toimintamallilla, joka perustuu moniammatilliseen osaamiseen ja eri toimijoiden saumattomaan yhteistyöhön. Viitaten lausuntoonsa 2/2019 valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota siihen, että aluehallintoviranomaisen toimivalta valvoa oma-aloitteisesti koulujen ja oppilaitosten toimintaa voisi olla yksi keino vähentää niissä esiintyvää epäasiallista käytöstä. Tehokas valvonta on oikea-aikaisen puuttumisen ohella tärkeä osa lapsen ja nuoren oikeusturvaa.

Valiokunta pitää hyvänä, että kiusaamisen ennaltaehkäisemistä varten on tehty tukimateriaalia koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Opetushallitus julkisti vuonna 2020 oppaan kiusaamisen vastaisesta työstä kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus on myös käynnistänyt perusopetuksen valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden, lukion valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden sekä eräiden muiden määräysten päivittämisen vastaamaan esitettyä lainsäädäntöä.

Me käsittelemme mietinnössä myöskin ilmoitusvelvollisuutta ja lapsen oikeuksia.

Mutta haluan vielä sanoa myöskin tästä meidän lausumaehdotuksestamme, jossa todetaan näin: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa kurinpitosääntelyn muutosten vaikutuksia opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan sekä oppilashuollon palvelujen toimivuuteen tilanteessa, jossa oppilaalta tai opiskelijalta on eväty oikeus opetukseen, ja antaa siitä selvityksen sivistysvaliokunnalle vuoden 2022 loppuun mennessä.” Tämä lausu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

mahan tuli siitä syystä, että kun kävimme keskustelua, että kun nuorelta tai lapselta — koululaiselta, opiskelijalta — evätään se kouluun tulo, niin voipi olla niin, että vaikka kuinka laki sanoo, että pitää huolehtia siitä oppilashuollosta ja tukea häntä, niin onko se aivan varmaa, että sitten päästään auttamaan häntä: mistä otetaan se resurssi yhtäkkiä, ja sitä paitsi voihan olla, että vanhemmat sulkevat täysin mahdollisuuden siltä, että lasta voitaisiin sitten enää auttaa. Kävimme hyvän keskustelun siellä ja olimme kyllä yksimielisiä siitä, että lasta ei voi jättää sitten kuitenkaan heitteille, ja siitä syystä halusimme tällä lausumalla varmistaa, että sitten myöskin koko ajan seurataan, miten tämä toimeenpano onnistuu tässä laissa.

Tässä tehtiin myöskin vastalause, mutta muuten mietintö oli yksimielinen. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kivisaari.

19.27 Pasi Kivisaari kesk: Puhemies! Joo, todellakin tärkeä asia, ja tämä epäkohta, kiusaaminen, on edelleen valitettavaa arkipäivää. Valiokunnan puheenjohtaja Risikko piti hyvän esittelyn, josta ilmeni sivistysvaliokunnan tekemät oleelliset huomiot.

Todellakin on niin, että oppilaan ja opiskelijan oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön täytyy olla oikeus, jota myöskin meidän lainsäätäjien ja lainsäädännön täytyy tukea ja varmistaa ja kehittää. Tämä lakiehdotus tässä kohdistuu totta kai myös opetuksen järjestäjän ja myös ihan rehtoreiden velvollisuuteen ilmoittaa havaituista epäkohdista ja myös ylipäätään puuttua niihin.

Puhemies! Oma kokemukseni on se, että koulun ilmapiiri, johtaminen, toimintakulttuuri ovat oikeastaan kaikista keskeisimmät asiat. Lainsäädännön kautta saadaan aina selkänöjää, mutta käytänteet tehdään aina arjessa. Kiusaamiseen puuttuminen on jokaisen aikuisen vastuulla — myös sillä tavalla, että aikuisten oma käytös ei oikeuta tai anna siihen mallia. Valitettavasti usein pahimpia kiusaajia ovat aikuiset toisilleen.

Tähän ei ole tietenkään yhtä keinoa. Myös kiusaamisen ja siihen puuttumisen toivoisi olevan myös sillä tavalla lasten ja nuorten asia, että heille toivoisin rohkeutta myös vaikkapa nuorten kohdalla puolustaa kiusattua. Mutta tämä työ jatkuu. Kiusaamiseen puuttuminen on meidän jokaisen asia.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Risikko.

19.29 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Omana kantamani vain totean, että kiitos valiokunnalle. Nimittäin meillä oli erinomaisen hyvä keskustelu ja oltiin hyvin pitkälle samaa mieltä siitä, että vaikka tällaisia kurinpitotoimintoja nyt sitten lailla annetaan lisää, niin pitää huolehtia kuitenkin sitten sekä siitä kiusatusta että kiusaajasta. Nimittäin jos se kiusaaja jätetään ilman tukea, se kierre ei katkea. Silloin voisi olla mahdollisuus, että kun se epäminen opetuksesta tapahtuu, silloin voisi olla se aika, jolloinka hän itsekin haluaisi sitä apua ottaa, koska häneen kiinnitetään silloin huomiota. Mutta tämä on monisyinen juttu, ja ei todellakaan ole mikään hokkuspokkusjuttu tätä poistaa, niin kuin olemme huomanneet. Tätä on vuositason ylitetty, mutta aina vain se jatkuu. Järkyttäviä tapahtumia on viime vuosien aikana tapahtunut: on saatettu ihan kuukausikaupalla kiusata ja sitten on uhria tullut ja hyvin vakavia asioita. Meidän on todella kiinnitettävä huomiota tähänkin ongelmaan tässä yhteiskunnassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Totean sitten vain, että tässä mietinnössähän oli myös vastalause, jossa oli hyvin paljon sellaisia ajatuksia, mitä itsekin voisin tukea. Mutta sitten osa niistä oli sellaisia, jotka on jo asetuksella normitettu, jotenka en katsonut itse, että olisin sitten voinut siinä olla, tai ne eivät enää tarvitse mainintaa.

Sitten vastalauseessa on myöskin esitys, että esitettäisiin paljon pidempää työpäivän epäämisoikeutta. Sitä en voi kerta kaikkiaan kannattaa, koska minä aina murehdin niitä lapsia, jotka laitetaan sieltä koulusta pois, jos siellä kotona ei sitten ole ketään luotettavaa aikuista, vaan päinvastoin. Miten me saadaan se apu, kun tietää, että kouluissa oppilashuollon resurssit ovat hyvin tiukoilla ja sitten ei sitä noin vain mennä kenenkään kotiin, että nyt tulinkin auttamaan teidän lastanne. Ei, koska se on kuitenkin sitten yksityistila ja lapsen vanhemmilla on oikeus myös evätä se apu. Eli tämä on myöskin monipiippuinen juttu, ja siitä syystä sivistykselliset oikeudet koulutukseen ja opetuksen oikeudet on pidettävä yllä myös näillä lapsilla, jotka tarvitsevat myös muuta apua. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyt, hallituksen esitykseen HE 127/2021 vp sisältyvät 1.—4. lakiehdotuksen. Eduskunta pysyi ensimmäisessä käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteisiin LA 27/2020 vp ja LA 6/2021 vp sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä. Lakiehdotusten toinen käsittely päättyi. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen toimenpidealoitteiden hylkäämisestä. Eduskunta hyväksyi mietintöön sisältyvän lausumaehdotuksen. Asian käsittely päättyi.